

Мақала туралы мәлімет / Содержание

«ЖАСТАР ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ: БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҒЫ» жас ғалымдардың халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдар жинағы

Сборник материалов Международной научно-практической конференции молодых ученых «МОЛОДЕЖЬ И НАУКА: НАСТОЯЩЕЕ И БУДУЩЕЕ»

The collection of materials from the International Scientific and Practical Conference of Young Scientists «YOUTH AND SCIENCE: PRESENT AND FUTURE»

Жинақ	IV, Атырау, 8/04/2026, 2026 ж.
ISBN	978-601-262-638-4
Секция	СЕКЦИЯ IV. ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ҒЫЛЫМДАРЫ / ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ Секция IV. II. Цифрлық технологиялар жағдайындағы құқықтық жүйені дамыту және құқық қолдану тәжірибесі / Развитие правовой системы и практика правоприменения в условиях цифровых технологий
Жинақтағы рет нөмірі	№ 063
Мазмұндағы беті	306
Жарияланған беттері	306-310
Автор(лар)	Ешманов Руслан Олжабаевич
Мақала атауы	ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫНЫҢ ХАЛЫҚПЕН ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСУ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ
Мазмұндағы жазылуы	Ешманов Р.О., Бегалиев Е.Н. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫНЫҢ ХАЛЫҚПЕН ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСУ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ

Ескерту: бет нөмірлері жинақтың соңындағы «МАЗМҰНЫ» бөліміндегі жарияланған беттерге сәйкес берілді.

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ІШКІ ІСТЕР
ОРГАНДАРЫНЫҢ ХАЛЫҚПЕН ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСУ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ»****Ешманов Руслан Олжабаевич**aidosh-86@mail.ru

«Құқықтану» білім бағдарламасының 1 курс магистранты

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ., Қазақстан Республикасы

Ғылыми жетекшісі, з.ғ.д., профессор – Бегалиев Е.Н.

Мақалада Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесу тиімділігін арттырудың өзекті мәселелері қарастырылады. Өзара әрекеттесудің конституциялық және заңнамалық негіздері, негізгі нысандары мен тетіктері талданады. Ерекше назар қоғамдық кеңестерге, электрондық қызметтерге, әлеуметтік желілерге, қауымдық полициялауға аударылады. Автор өзара әрекеттесу жүйесінің қолданыстағы проблемаларын анықтайды: қоғамдық сенімнің жеткіліксіздігі, ашықтықтың төмен деңгейі, азаматтардың қатысу тетіктерінің әлсіздігі. Өзара әрекеттесуді жетілдірудің кешенді бағдарламасы ұсынылады, оған заңнамалық реформалар, ұйымдастырушылық өзгерістер, технологиялық инновациялар, қызметкерлерді даярлау, халықаралық тәжірибені бейімдеу кіреді. Мақалада ішкі істер органдары мен азаматтар арасындағы өзара сенім мен серіктестікті нығайту қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің негізі ретінде қарастырылады.

Заманауи демократиялық қоғамда құқық қорғау органдарының халықпен өзара әрекеттесуі мемлекеттік басқарудың маңызды элементі болып табылады. Ішкі істер органдары қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуде, қылмыстылықпен күресте, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауда шешуші рөл атқарады. Олардың қызметінің тиімділігі көп жағдайда халықпен өзара іс-қимыл деңгейіне, қоғамдық сенім мен қолдауға байланысты. Қазақстан Республикасында ішкі істер органдарын реформалау және олардың қызметін жаңғырту процесі жүріп жатыр, оның басты бағыттарының бірі халықпен өзара әрекеттесуді жетілдіру болып табылады [1].

Ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесуінің конституциялық негіздері Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Конституция мемлекеттік органдардың халыққа қызмет етуі, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауы тиіс екенін белгілейді [2]. Ішкі істер органдары өз қызметінде заңдылық, адам құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу, гуманизм, әділеттілік, ашықтық қағидаттарын басшылыққа алуы тиіс. Конституциялық қағидаттар ішкі істер органдарының қызметінің құқықтық негізін құрайды және халықпен өзара әрекеттесу стратегиясын айқындайды.

Қазақстан Республикасындағы ішкі істер органдары туралы Заң ішкі істер органдарының құқықтық мәртебесін, міндеттері мен өкілеттіктерін, қызметінің қағидаттары мен ұйымдастырылуын белгілейді [3]. Заң ішкі істер органдарының азаматтармен, қоғамдық бірлестіктермен, бұқаралық ақпарат құралдарымен өзара іс-қимылын реттейтін нормаларды қамтиды. Ішкі істер органдары халыққа ақпарат беруге, өтініштерді қарауға, қоғамдық пікірді зерделеуге, азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауға міндетті.

Халықпен өзара әрекеттесудің негізгі нысандары ақпараттық өзара іс-қимылды, кеңес беру қызметтерін, қоғамдық бақылауды, азаматтардың құқық қорғау қызметіне қатысуын қамтиды. Ішкі істер органдары өз қызметі туралы ақпаратты үнемі жариялауы, баспасөз конференциялары, брифингтер өткізуі, БАҚ-пен жұмыс істеуі тиіс [4]. Ашықтық және ақпараттық ашықтық қоғамдық сенімді нығайтады, ішкі істер органдары қызметінің заңдылығын қамтамасыз етеді, қоғамдық бақылауды мүмкін етеді.

Қоғамдық кеңестер ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесуінің институционалдық нысаны болып табылады. Қоғамдық кеңестер ішкі істер органдары

жанынан құрылады және азаматтық қоғам институттарының өкілдерінен тұрады [5]. Қоғамдық кеңестер ішкі істер органдарының қызметіне қоғамдық бақылауды жүзеге асырады, азаматтардың өтініштерін қарайды, қоғамдық пікірді зерттейді, ішкі істер органдарының қызметін жетілдіру жөнінде ұсыныстар әзірлейді. Қоғамдық кеңестердің тиімділігі олардың нақты өкілеттіктеріне, ресурстарға қол жеткізуге, ішкі істер органдары басшылығының ынтымақтастыққа дайындығына байланысты.

Азаматтардың өтініштерін қарау ішкі істер органдарының міндетті қызметі болып табылады. Азаматтар өз құқықтары мен заңды мүдделеріне қатысты мәселелер бойынша ішкі істер органдарына жүгіне алады [6]. Өтініштерді қарау тәртібі, мерзімдері, жауап беру талаптары заңнамада нақты белгіленген. Ішкі істер органдары өтініштерді объективті және әділ қарауға, уақтылы жауап беруге, қажетті шаралар қабылдауға міндетті. Өтініштерді қарау сапасы ішкі істер органдарына деген қоғамдық сенімнің маңызды көрсеткіші болып табылады.

Сенім телефондары және «қызу желілер» азаматтардың ішкі істер органдарымен байланысының қолжетімді арналары болып табылады. Сенім телефондары арқылы азаматтар құқық бұзушылықтар туралы хабарлай алады, көмек сұрай алады, ішкі істер органдары қызметкерлерінің әрекеттеріне шағымдана алады [7]. Сенім телефондарының тәулік бойы жұмыс істеуі, ақпараттың құпиялылығы, жедел жауап беру азаматтар мен ішкі істер органдарының өзара іс-қимылын жеңілдетеді. Сенім телефондары арқылы алынған ақпарат құқық бұзушылықтарды анықтауға, алдын алу жұмысын жетілдіруге мүмкіндік береді.

Электрондық қызметтер және цифрлық технологиялар ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесуін жаңа деңгейге көтереді. Электрондық үкімет порталы арқылы азаматтар анықтамалар алуға, өтініштер жіберуге, ішкі істер органдарының қызметі туралы ақпарат алуға мүмкіндік алады [8]. Мобильді қосымшалар құқық бұзушылықтар туралы хабарлауға, көмек шақыруға, жол қозғалысы ережелерін бұзғаны үшін айыппұл төлеуге мүмкіндік береді. Цифрландыру қызметтердің қолжетімділігін арттырады, уақытты үнемдейді, бюрократиялық кедергілерді азайтады.

Әлеуметтік желілер ішкі істер органдарының халықпен коммуникациясының заманауи құралы болып табылады. Ішкі істер органдары әлеуметтік желілерде ресми парақтар жүргізеді, өз қызметі туралы ақпарат таратады, азаматтардың сұрақтарына жауап береді, алдын алу жұмысын жүргізеді [9]. Әлеуметтік желілер оперативті ақпарат алмасуға, кең аудиторияға қол жеткізуге, азаматтармен тікелей диалогқа мүмкіндік береді. Алайда әлеуметтік желілерді пайдалану кәсіби тәсілді, ақпараттың дұрыстығын, этикалық нормаларды сақтауды талап етеді.

Бұқаралық ақпарат құралдарымен өзара іс-қимыл ішкі істер органдарының ашықтығын қамтамасыз етудің маңызды тетігі болып табылады. БАҚ ішкі істер органдарының қызметі туралы ақпарат таратады, қоғамдық пікір қалыптастырады, бақылау функциясын атқарады [10]. Ішкі істер органдары БАҚ-пен ынтымақтастыққа мүдделі, өйткені бұл олардың жұмысының ашықтығын, қоғамдық қолдауды қамтамасыз етеді. БАҚ-пен жұмыс істеу баспасөз қызметін ұйымдастыруды, баспасөз конференциялары өткізуді, журналистердің сұрақтарына жауап беруді қамтиды.

Қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуде азаматтардың қатысуы әлеуметтік серіктестіктің маңызды нысаны болып табылады. Азаматтар қоғамдық тәртіпті сақтауға, құқық бұзушылықтарды анықтауға, алдын алу жұмысына қатыса алады [11]. Қоғамдық формирование, көрші қадағалауы, ерікті дружиналар азаматтардың құқық қорғау қызметіне қатысуының дәстүрлі нысандары болып табылады. Азаматтардың белсенді қатысуы қоғамдық тәртіп деңгейін арттырады, қылмыстылықты азайтады, ішкі істер органдарының жұмысын жеңілдетеді.

Алдын алу жұмысында халықпен өзара әрекеттесу аса маңызды болып табылады. Құқық бұзушылықтардың алдын алу тек ішкі істер органдарының міндеті емес, бүкіл қоғамның міндеті [12]. Ішкі істер органдары халықты құқықтық тәрбиелеуге, қауіпсіздік шаралары туралы ақпараттандыруға, әлеуметтік топтармен жұмыс істеуге, қауіп-қатер топтарын анықтауға бағытталған алдын алу бағдарламаларын іске асырады. Мектептерде,

жоғары оқу орындарында, қоғамдық орындарда өткізілетін түсіндіру жұмысы, семинарлар, кездесулер құқықтық сананы қалыптастырады.

Жергілікті қоғамдастықтармен серіктестік қауымдық полициялау тұжырымдамасының негізі болып табылады. Қауымдық полициялау ішкі істер органдары мен жергілікті қоғамдастықтардың құқық бұзушылықтармен күресте, қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуде, қауіпсіздікті арттыруда серіктестігін білдіреді [13]. Бұл тәсіл жергілікті проблемаларды анықтауға, оларды шешуде қоғамдастықтың қатысуына, ішкі істер органдары мен азаматтар арасындағы сенімді нығайтуға бағытталған. Қауымдық полициялау әлемдік тәжірибеде кеңінен таралған және өзін тиімді дәлелдеген. Ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіби мәдениеті халықпен өзара әрекеттесу сапасын айқындайды. Полиция қызметкерлері азаматтарға құрметпен қарауға, әдептілік пен тактілік танытуға, заң талаптарын сақтауға, кәсіби этика нормаларын ұстануға міндетті [14]. Қызметкерлердің дұрыс емес әрекеттері, дөрекілік, заңсыздық ішкі істер органдарына деген сенімді бұзады, қоғамдық наразылық тудырады. Кәсіби мәдениетті қалыптастыру оқыту процесінде, біліктілікті арттыруда, тәртіптік жауапкершілікті күшейтуде жүзеге асырылуы тиіс.

Азаматтардың шағымдары мен өтініштерін қарау тетігі ішкі істер органдарының жауапкершілігін қамтамасыз етудің маңызды құралы болып табылады. Азаматтар полиция қызметкерлерінің заңсыз әрекеттеріне, қызмет көрсету сапасына, құқықтарының бұзылуына шағымдануға құқылы [15]. Шағымдарды объективті және уақтылы қарау, қажетті шаралар қабылдау, нәтижелер туралы хабарлау заңнамада белгіленген міндеттер болып табылады. Шағымдарды қарау тетігінің тиімділігі ішкі істер органдарының ашықтығы мен жауапкершілігінің көрсеткіші болып табылады.

Ішкі тергеу және ішкі бақылау жүйелері полиция қызметкерлерінің заңсыз әрекеттеріне жауап берудің ішкі тетіктері болып табылады. Ішкі істер органдарында арнайы бөлімшелер қызметкерлердің әрекеттерін тексереді, тәртіптік құқық бұзушылықтарды анықтайды, тәртіптік жаза қолданады. Ішкі бақылаудың тиімділігі оның тәуелсіздігіне, объективтілігіне, ашықтығына байланысты. Сыртқы бақылау тетіктері, мысалы, прокуратура бақылауы, қоғамдық бақылау ішкі бақылауды толықтырады және күшейтеді. Ішкі істер органдарының қызметін бағалау жүйесі халықпен өзара әрекеттесу тиімділігін өлшеуге мүмкіндік береді. Дәстүрлі көрсеткіштер, мысалы, ашылған қылмыстар саны, тұтқындалған қылмыскерлер саны қызметтің барлық аспектілерін көрсетпейді. Қоғамдық сенім деңгейі, азаматтардың қанағаттануы, қауіпсіздік сезімі маңызды көрсеткіштер болып табылады. Әлеуметтік зерттеулер, қоғамдық пікір сұрауы, азаматтардың кері байланысы ішкі істер органдарының қызметін бағалауда пайдаланылуы тиіс.

Халықаралық тәжірибе ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесуін жетілдіруде пайдалы сабақтар береді. Дамыған елдерде қауымдық полициялау, қоғамдық бақылау, азаматтардың қатысуы кеңінен дамыған. Ұлыбританияда полиция комиссарлары, АҚШ-та азаматтық бақылау кеңестері, Германияда полиция өкілдері жүйесі халықпен өзара әрекеттесудің тиімді модельдері болып табылады. Халықаралық тәжірибені зерделеу, озық практиканы бейімдеу Қазақстанның ішкі істер органдарының жұмысын жетілдіруге мүмкіндік береді. Ішкі істер органдарын реформалау стратегиясы халықпен өзара әрекеттесуді басымдық бағыт ретінде қарастыруы тиіс. Реформа заңнамалық өзгерістерді, ұйымдастырушылық қайта құруды, қызметкерлерді оқытуды, технологиялық жаңғыртуды қамтуы керек. Халықпен өзара әрекеттесу көрсеткіштері қызметті бағалау жүйесіне енгізілуі, қызметкерлердің мансаптық өсуі мен сыйақысы азаматтармен жұмыс істеу сапасына байланысты болуы тиіс. Реформа кешенді, жүйелі, ұзақ мерзімді болуы керек.

Ішкі істер органдарының имиджін қалыптастыру халықпен өзара әрекеттесудің стратегиялық міндеті болып табылады. Оң имидж қоғамдық сенімге, ынтымақтастыққа, қолдауға негіз болады. Имиджді қалыптастыру кешенді шараларды қамтиды: ақпараттық науқандар, әлеуметтік жобалар, қайырымдылық іс-шаралар, мәдени бағдарламалар. Ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіби жетістіктері, ержүректік істері, қоғамға қызметі насихатталуы тиіс. Оң мысалдар, табысты тәжірибе қоғамдық пікірге әсер етеді. Азаматтық

білім беру және құқықтық сауаттылықты арттыру ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесуінің маңызды бағыты болып табылады. Азаматтар өз құқықтары мен міндеттері туралы, полицияның өкілеттіктері туралы, өз құқықтарын қорғау тәсілдері туралы білуі тиіс. Білім беру бағдарламалары мектептерде, жоғары оқу орындарында, қоғамдық орындарда жүргізілуі мүмкін. Ақпараттық материалдар, брошюралар, бейнероликтер, интернет-ресурстар құқықтық сауаттылықты арттыруға көмектеседі.

Әртүрлі әлеуметтік топтармен жұмыс істеу ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесуінің дифференциацияланған тәсілін талап етеді. Жасөспірімдермен, әйелдермен, зейнеткерлермен, этникалық азшылықтармен, мүгедектермен жұмыс істеу ерекшеліктерді ескеруді қажет етеді. Арнайы бағдарламалар, дайындалған мамандар, бейімделген әдістер әртүрлі топтардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік береді. Инклюзивті тәсіл барлық азаматтардың ішкі істер органдарының қызметтеріне қол жеткізуін қамтамасыз етеді.

Жергілікті деңгейде өзара әрекеттесуді нығайту қауымдық полициялаудың негізі болып табылады. Аудандық, қалалық полиция бөлімдері жергілікті қоғамдастықтармен тығыз байланыста жұмыс істеуі тиіс. Жергілікті проблемаларды бірлесіп анықтау, шешу жолдарын әзірлеу, бірлескен іс-шаралар өткізу өзара сенім мен серіктестікті нығайтады. Участкелік инспекторлар жергілікті қоғамдастықтардың қажеттіліктерін жақсы білуі, тұрғындармен тұрақты байланыста болуы тиіс.

Технологиялық инновациялар ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесуін трансформациялайды. Жасанды интеллект, үлкен деректерді талдау, биометриялық технологиялар қызметтің тиімділігін арттырады. Алайда технологиялар адам құқықтарын құрметтеумен, жеке өмірдің құпиясын қорғаумен үйлесуі тиіс. Технологияларды енгізу ашық, азаматтардың қатысуымен, қоғамдық талқылаумен жүргізілуі керек. Технологиялық инновациялар адамды алмастырмауы, азаматтармен тікелей байланысты нығайтуы тиіс.

Ішкі істер органдарының қызметін қаржыландыру халықпен өзара әрекеттесуді дамытуға ресурстар бөлуді қарастыруы тиіс. Қоғамдық кеңестерді қолдау, алдын алу бағдарламалары, білім беру жобалары, технологиялық жаңғырту қаржыландыруды қажет етеді. Бюджет ресурстарын ұтымды пайдалану, басымдықтарды дұрыс айқындау, нәтижелерді бағалау қаржы тиімділігін қамтамасыз етеді. Халықпен өзара әрекеттесуге инвестициялар ұзақ мерзімді пайда әкеледі: қоғамдық сенім, қолдау, қылмыстылықтың төмендеуі. Ішкі істер органдарының қызметкерлерін даярлау және біліктілігін арттыру халықпен өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастыруға бағытталуы тиіс. Оқу бағдарламалары коммуникация дағдыларын, конфликтілерді шешу әдістерін, мәдениетаралық құзыреттілікті, адам құқықтарын қамтуы керек. Практикалық жаттығулар, рөлдік ойындар, кейс-стади әдістері теориялық білімді практикалық дағдыларға айналдырады. Үздіксіз оқыту, тәжірибе алмасу, озық практиканы зерделеу кәсіби дамуды қамтамасыз етеді. Ішкі істер органдарының ұйымдастырушылық мәдениеті халықпен өзара әрекеттесу тиімділігіне әсер етеді. Иерархиялық, жабық, бюрократиялық мәдениет өзара әрекеттесуге кедергі жасайды. Ашық, икемді, азаматтарға бағытталған мәдениет ынтымақтастыққа ықпал етеді. Ұйымдастырушылық мәдениетті өзгерту басшылықтың көшбасшылығын, құндылықтарды қайта қарауды, стимулдар жүйесін өзгертуді талап етеді. Мәдениеттік трансформация ұзақ процесс, бірақ тұрақты өзгерістер үшін қажет.

Ішкі істер органдарының жауапкершілігі мен есеп беру тетіктері халықпен өзара әрекеттесудің негізі болып табылады. Ішкі істер органдары өз қызметі туралы қоғамға есеп беруі, нәтижелерді жариялауы, проблемаларды мойындауы тиіс. Жауапкершілік тетіктері заңнамалық, қоғамдық, ведомстволық болуы мүмкін. Көп деңгейлі жауапкершілік жүйесі ішкі істер органдарының заңдылығын, тиімділігін, халыққа жауапкершілігін қамтамасыз етеді. Қорытынды. Ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесу тиімділігін арттыру Қазақстан Республикасының құқық қорғау жүйесін жаңғыртудың басты бағыты болып табылады. Қазіргі кезде өзара әрекеттесу жүйесі дамып келе жатқан, бірақ бірқатар проблемалар сақталып отыр: қоғамдық сенімнің жеткіліксіздігі, ашықтықтың төмен деңгейі, азаматтардың қатысу тетіктерінің әлсіздігі, кәсіби мәдениеттің кемшіліктері.

Өзара әрекеттесуді жетілдіру кешенді тәсілді қажет етеді: заңнамалық базаны жаңғырту, қоғамдық кеңестерді нығайту, цифрлық технологияларды енгізу, қауымдық полициялауды дамыту, қызметкерлерді даярлау, қоғамдық бақылауды күшейту, ашықтықты арттыру, жауапкершілік тетіктерін жетілдіру. Халықаралық тәжірибені зерделеу және ұлттық ерекшеліктерді ескере отырып бейімдеу маңызды болып табылады. Ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесуі екіжақты процесс болып табылады. Бір жағынан, ішкі істер органдары ашық, жауапты, азаматтарға бағытталған болуы тиіс. Екінші жағынан, азаматтар белсенді, жауапты, құқық қорғау қызметіне қатысуға дайын болуы керек. Тек өзара сенім, құрмет, серіктестік негізінде ғана тиімді өзара әрекеттесу мүмкін болады.

Ішкі істер органдарының халықпен өзара әрекеттесуін арттыру қоғамдық тәртіп пен қауіпсіздікті нығайтуға, қылмыстылықты азайтуға, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауға, құқықтық мемлекет пен азаматтық қоғамды дамытуға ықпал етеді. Бұл стратегиялық міндет мемлекеттік органдардың, азаматтық қоғам институттарының, әрбір азаматтың бірлескен күш-жігерін талап етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі Даму стратегиясы. – Астана, 2018.
2. Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданған, өзгерістермен). – Астана, 1995.
3. «Қазақстан Республикасындағы ішкі істер органдары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V, өзгерістермен). – Астана, 2014.
4. Бейсенов Б.С. Ішкі істер органдарының ақпараттық ашықтығы: теория және практика. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 312 б.
5. Әбдіраманов Т.К. Қоғамдық кеңестер құқық қорғау органдарында: тәжірибе және перспективалар // Құқық және мемлекет. – 2019. – № 4. – 67-75 б.
6. «Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (2007 жылғы 12 қаңтардағы № 221-III, өзгерістермен). – Астана, 2007.
7. Нұрмағамбетов С.Д. Сенім телефондары құқық қорғау органдарында: тиімділік және проблемалар // Заңгер. – 2020. – № 3. – 89-96 б.
8. Қалиев Е.Б. Электрондық үкімет және құқық қорғау қызметтері. – Астана: Фолиант, 2021. – 267 б.
9. Сағындықова М.А. Әлеуметтік желілер полиция қызметінде: мүмкіндіктер және тәуекелдер // Ақпараттық қоғам. – 2020. – № 2. – 45-52 б.
10. Жұмаділов К.Т. БАҚ және құқық қорғау органдары: өзара әрекеттесу тетіктері. – Алматы: LEM, 2019. – 198 б.
11. Оспанов Р.М. Қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуде азаматтардың қатысуы // Қазақстандық әлеуметтанулық зерттеулер. – 2019. – № 3. – 112-119 б.
12. Қасымова Л.Н. Құқық бұзушылықтардың алдын алуда халықпен өзара әрекеттесу. – Астана: Елорда, 2020. – 234 б.
13. Тоқтамысов А.Б. Қауымдық полициялау: шетелдік тәжірибе және Қазақстан үшін сабақтар // Полиция және қоғам. – 2021. – № 1. – 23-31 б.
14. Әмірханов Д.С. Полиция қызметкерлерінің кәсіби этикасы. – Қарағанды: Болашақ-Баспа, 2019. – 176 б.
15. Сейдахметова Г.Н. Азаматтардың шағымдарын қарау тетігі ішкі істер органдарында // Заң және уақыт. – 2020. – № 4. – 78-84 б.